

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра економічної теорії та конкурентної політики

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ДТЕУ

(пост. п. від «29» 06 2023 р.)

Ректор

Анатолій МАЗАРАКІ

МІКРОЕКОНОМІКА /
MICROECONOMICS

ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY

Київ 2023

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

Автори: Ожелевська Т.С., канд. екон. наук, доц.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та конкурентної політики 10.04.2023 р., протокол № 13.

Рецензенти:

Штундер І.О., д-р екон. наук, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики ДТЕУ;

Лежетько В.Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри світової економіки, гарант освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародний бізнес»

Маткін В.М., директор ВП «Енергоатом-Треїдинг» ДП «НАЕК «Енергоатом».

**МІКРОЕКОНОМІКА /
MICROECONOMICS**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Мікроекономіка» призначена для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» у галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» освітніх програм «Міжнародний бізнес», «Міжнародна торгівля» та «Міжнародний маркетинг».

Програму підготовлено відповідно Національної рамки кваліфікацій, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України №1341 від 23 листопада 2011 року (зі змінами і доповненнями), Стандарту вищої освіти ДТЕУ зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» ОС «бакалавр» для освітньо-професійних програм «Міжнародний бізнес», «Міжнародна торгівля» та «Міжнародний маркетинг».

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни формування у майбутніх фахівців економічного світогляду та компетентностей щодо функціонування економічних мікросистем, здатності обґрунтовувати прийняття оптимальних рішень будь-яким індивідом чи суб'єктом господарювання, які дозволяють досягти максимального результату за мінімальних витрат в умовах обмеженості ресурсів за різних ринкових ситуацій.

Досягненню мети підпорядковуються такі *завдання дисципліни*:

- визначення місця мікроекономіки у дослідженні економічних процесів та прийнятті господарських рішень;
- формування системи знань щодо мотивації та прийняття оптимальних рішень споживачем;
- пізнання закономірностей, правил поведінки суб'єктів господарювання у різних ринкових умовах;
- оволодіння універсальним інструментарієм обґрунтування та прийняття раціональних господарських рішень;

- дослідження основних типів ринкових структур – досконалої конкуренції, чистої монополії, монополістичної конкуренції, олігополії - та формування оптимальної ринкової стратегії фірми відповідно до конкурентного середовища;
- розкриття особливостей функціонування ринків ресурсів та утворення цін на послуги праці, капіталу, природних ресурсів у відповідності до типу ринкової структури;
- детермінація впливу політичних рішень на функціонування мікроекономічних систем.

Предметом вивчення дисципліни є принципи організації мікроекономічних систем та поведінка мікроекономічних суб'єктів.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

знання

— з математики рівня повної загальної середньої освіти;

вміння

— використовувати в економічному аналізі статистичний метод дослідження.

Передумовою вивчення дисципліни «Мікроекономіка» є знання, навички та інші компетентності, здобуті під час вивчення дисциплін «Макроекономіка», «Статистика». Для глибшого опанування сучасних тенденцій розвитку мікроекономіки, в тому числі з використанням іноземних джерел інформації, рекомендовано попереднє набуття здатності спілкуватися іноземною мовою.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Мікроекономіка» забезпечує оволодіння студентами загальними та спеціальними компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-професійною програмою першого рівня вищої освіти:

Міжнародна торгівля (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
3	Здатність навчатися та бути сучасно навченим.	1-12

4	Здатність планувати та управляти часом.	5, 6
8	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1-12
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
4	Здатність обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.	6-12
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
7	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.	3-12
11	Обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.	6-12
19	Розуміти та застосовувати чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо у сфері міжнародних економічних відносин.	12
23	Усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя з метою підтримки професійної компетентності на високому рівні.	1-12
27	<i>Знати та розуміти основи статистичного обліку міжнародної торгівлі товарами та послугами, вміти використовувати національні та міжнародні класифікатори товарів та послуг при визначенні митної вартості продукції та нарахуванні на неї митних платежів.</i>	5

Міжнародний бізнес (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
4	Здатність планувати та управляти часом.	5, 6
8	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1-12
11	Здатність працювати в команді.	6-11
13	<i>Здатність продукувати нові ідеї, системно мислити, проявляти креативність, гнучкість.</i>	6-12
14	<i>Здатність адекватно оцінювати і прогнозувати економічні та соціальні явища, системність у прийнятті обґрунтованих рішень.</i>	6-12
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
4	Здатність обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.	6-11

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
8	Здатність визначати функціональні особливості, характер, рівень та ступінь взаємозв'язків між суб'єктами міжнародних економічних відносин різного рівня та налагоджувати комунікації між ними.	6-9
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
7	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.	3-12
11	Обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.	6-12
19	Розуміти та застосовувати чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо у сфері міжнародних економічних відносин.	12
23	Усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя з метою підтримки професійної компетентності на високому рівні.	1-12

Міжнародний маркетинг (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
3	Здатність навчатися та бути сучасно навченим.	1-12
4	Здатність планувати та управляти часом.	5, 6
8	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1-12
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
4	Здатність обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.	6-11
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
7	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.	3-12
11	Обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.	6-12
19	Розуміти та застосовувати чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні	12

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
	умови тощо у сфері міжнародних економічних відносин.	
23	Усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя з метою підтримки професійної компетентності на високому рівні.	1-12
27	<i>Оцінювати конкурентоспроможність товару на внутрішньому та глобальному ринку; розробляти заходи щодо планування та оптимізації асортименту продукції підприємства (ТНК) залежно від споживчих вподобань; оцінювати маркетингові ризики виведення нового товару на зовнішній ринок.</i>	2, 6-9

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет та метод мікроекономіки

Мікроекономіка як складова економічної теорії. Позитивна та нормативна економіка. Проблема обмеженості ресурсів та необхідність вибору. Крива виробничих можливостей. Економічні блага та їх класифікація. Альтернативна вартість економічного блага. Координація вибору: стихійний порядок та ієрархія.

Предмет мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні. Індивід. Домогосподарство. Фірма. Держава. Особливості методології мікроекономіки.

Загальноекономічні методи дослідження: порівняльний аналіз, синтез, індукція, дедукція, наукова абстракція, аналогія, моделювання. Граничний аналіз як специфічний метод дослідження мікроекономіки. Мікроекономічне моделювання та його етапи. Модель. Основні причини використання модельного підходу в мікроекономічному аналізі. Граничні, рівноважні та оптимізаційні моделі: зміст та умови застосування.

Мета та завдання мікроекономіки. Застосування та межі мікроекономічної теорії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 17-52], 2 [с. 5-9], 3 [с. 10-23], 4 [с. 7-8], 5 [с. 7-21].
Додатковий: 10 [с. 4-11], 13 [с. 63, 163, 186-188], 15 [с. 5-26].

Тема 2. Теорія поведінки споживача

Корисність та уподобання в економічній теорії. Чинники, що визначають поведінку споживача. Кардиналістський (кількісний) підхід до визначення корисності. Функція корисності. Сукупна та гранична корисність. Заздрість та альтруїзм як чинники, що впливають на рівень сукупної корисності. Процес споживання та динаміка зміни сукупної та граничної корисності. Закон спадної граничної корисності економічного блага (перший закон Госсена). Нетрадиційні криві корисності. Парадокс Сміта та його розв'язання.

Ординалістський (порядковий) підхід до визначення корисності. Аксиоми раціонального вибору. Побудова кривих байдужості. Властивості кривих байдужості. Карта кривих байдужості. Карта кривих байдужості для взаємозамінних благ, взаємодоповнюючих благ,

нейтральних благ, благ з від'ємною корисністю. Гранична норма заміщення. Бюджетне обмеження споживача. Рівняння бюджетного обмеження. Бюджетна лінія. Поняття нахилу бюджетної лінії. Зміна цін та її вплив на бюджет споживача.

Рівновага споживача: економічна, математична та графічна інтерпретація. Вибір оптимального споживчого кошика. Другий закон Госсена. Методи знаходження точки рівноваги.

Реакція споживача на зміну доходу. Крива «дохід-споживання». Побудова кривої індивідуального попиту споживача на основі лінії «дохід-споживання». Функція попиту від доходу: крива Енгеля. Поняття нормальних благ та благ нижчої споживчої цінності. Криві Торнквіста.

Реакція споживача на зміну цін товарів. Крива «ціна-споживання». Побудова кривої індивідуального попиту споживача на основі лінії «ціна-споживання». Крива «ціна-споживання» для звичайних благ та благ Гіффена. Ефекти доходу та заміщення при зміні ціни.

Вибір індивіда у поведінковій економіці. Дослідження лауреатів Нобелівської премії Д. Канемана та Р. Талера.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 151-197], 2 [с. 10-18], 3 [с. 63-108], 4 [с. 114-191], 5 [с. 22-49].

Додатковий: 6 [с. 34-147], 10 [с. 34-55], 11 [с. 70-84], 13 [с. 18-19, 155-157], 15 [с. 129-154], 17 [с. 133-154].

Тема 3. Попит та пропозиція. Теорія еластичності

Сутність попиту. Закон попиту. Ринковий попит як сума індивідуальних попитів. Зміна попиту в цілому та зміна обсягу попиту, чинники зміни. Парадокси закону попиту: ефекти наслідування, сноба, «демонстративного споживання» за Вебленом, очікуваних цін, мережевий ефект.

Сутність пропозиції. Зміна пропозиції в цілому та зміна обсягу пропозиції, чинники зміни. Пропозиція мережевих благ, фактор, що її визначають.

Взаємодія попиту та пропозиції. Поняття ринкової рівноваги, надлишку та дефіциту товарів. Механізм встановлення ринкової рівноваги (павутинна модель, моделі рівноваги за Л. Вальрасом та А. Маршаллом). Поняття стабільної та нестабільної рівноваги на ринку. Вплив зміни попиту та пропозиції на рівновагу. Поняття надлишку споживача та надлишку виробника. Вплив податку на надлишки виробника та споживача.

Державне регулювання ринкового ціноутворення. Мінімально та максимально допустимі рівні цін, урядові трансферти для бізнесу. Наслідки введення акцизу, податку з обороту, імпортного мита, дотацій. Заходи держави при виникненні стійкого надлишку блага (викуп надлишку, обмеження пропозиції, стимулювання попиту).

Концепція еластичності взаємопов'язаних показників. Види еластичності. Методи розрахунку показників еластичності: точкової та дугової еластичності.

Еластичність попиту за власною ціною: економічний, математичний і графічний аналіз. Еластичність попиту за ціною взаємозамінного / взаємодоповнюючого блага (перехресна еластичність). Еластичність попиту за доходом. Фактори впливу на еластичність попиту.

Еластичність пропозиції: за власною ціною блага, за цінами факторів виробництва. Фактори впливу на еластичність пропозиції.

Практичне застосування теорії еластичності. Взаємозв'язок зміни ціни, еластичності попиту за ціною власного блага та сукупного доходу. Визначення меж ринку на основі аналізу перехресної еластичності.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 55-147], 2 [с. 19-34], 3 [с. 24-62], 4 [с. 39-113], 5 [с. 50-87].

Додатковий: 6 [с. 19-33, 241-276], 10 [с. 12-33], 11 [с. 61-69], 13 [с. 226-228, 238-240], 15 [с. 45-101], 17 [с. 45-82, 107-132].

Тема 4. Теорія граничних продуктів та мікроекономічна модель фірми

Фірма як суб'єкт ринку та виробнича ринкова система. Теорії фірми: неокласична, контрактна, стратегічна. Фактор виробництва. Класифікація факторів виробництва. Мотивація поведінки фірми. Економічні періоди функціонування фірми та множина можливих комбінацій ресурсів.

Поняття та параметри виробничої функції. Виробнича функція та економічна ефективність виробництва. Способи побудови виробничої функції (табличний, алгебраїчний, графічний). Основні властивості виробничих функцій.

Однофакторна виробнича функція. Сукупний, середній та граничний продукт у короткостроковому періоді: визначення, алгоритм

розрахунку, графічний аналіз взаємного розміщення кривих. Закон спадної продуктивності факторів виробництва.

Двофакторна виробнича функція. Ізокванта та її властивості. Види ізоквант. Гранична норма технологічного заміщення. Межі заміщення факторів.

Зміна технології, зміна масштабу у довгостроковому періоді. Постійний, спадний та зростаючий ефекти від збільшення масштабу виробництва та їх причини. Траєкторія розвитку фірми у коротко- та довгостроковому періодах.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 203-230], 2 [с. 35-41], 4 [с. 192-227], 5 [с. 88-148].

Додатковий: 6 [с. 285-295], 10 [с. 56-67], 13 [с. 51-58], 15 [с. 173-184].

Тема 5. Витрати виробництва

Поняття та види витрат. Економічний та бухгалтерський підходи до визначення витрат. Альтернативні витрати. Виробничі та невиробничі витрати. Явні та неявні витрати. Незворотні витрати. «Нормальний прибуток» як елемент витрат. Економічний та бухгалтерський прибутки.

Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Постійні, змінні, сукупні, середні та граничні витрати: визначення, розрахунок та закономірності зміни кожного з видів витрат. Закон зростаючих граничних витрат.

Витрати виробництва в довгостроковому періоді. Криві довгострокових витрат та їх види. Типи кривих довгострокових середніх витрат у різних галузях. Концепція мінімальної ефективності розміру фірми. Поняття ізокошти: визначення, побудова, формула, властивості. Карта ізокошт. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна та економічна інтерпретації.

Сутність та види трансакцій. Визначення, умови виникнення та види трансакційних витрат (витрати пошуку інформації, витрати ведення переговорів, виміру кількості та якості товарів і послуг до обміну, витрати специфікації і захисту прав власності, витрати на протидію опортуністичного поведінки). Трансакційні витрати у працях Нобелівських лауреатів: Р. Коуза, О.Уільямсона, Д.Норта. Проблеми виміру трансакційних витрат.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 230-265], 2 [с. 42-50], 3 [с. 109-133], 4 [с. 228-270], 5 [с. 149-164].

Додатковий: 6 [с. 311-334], 10 [с. 68-79], 13 [с. 64-67], 15 [с. 184-200], 17 [с. 155-186].

Тема 6. Ринок досконалої конкуренції

Поняття ринкової структури. Зміст та види ринкових структур, їх характерні ознаки: ринки досконалої і монополістичної конкуренції, олігополії та чистої монополії.

Фірми на досконало конкурентному ринку. Ринковий попит та крива попиту на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Сукупний, середній та граничний дохід фірми, що діє в умовах досконалої конкуренції, їх графічне відображення.

Стратегії досконало конкурентної фірми у короткостроковому періоді: максимізація прибутку, беззбитковість, мінімізація збитків і закриття (сукупний та граничний підходи). Дослідження умов прибутковості та збитковості фірми, що діє в умовах досконалої конкуренції. Передумови повного згортання виробництва фірми.

Стратегії досконало конкурентної фірми у довгостроковому періоді. Динамічна модель довгострокової рівноваги фірми, що діє в умовах досконалої конкуренції. Парадокс прибутку. Пропозиція у коротко- та довгостроковому періодах конкурентної фірми. Характер зміни галузевої пропозиції у довгостроковому періоді.

Досконала конкуренція та економічна ефективність. Умови ефективності розподілу ресурсів та виробничої ефективності. Динамічна та адаптивна ефективність. Оцінка ефективності ринку досконалої конкуренції.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 266-310], 2 [с. 51-58], 3 [с. 134-158], 5 [с. 165-189].

Додатковий: 6 [с. 335-365], 10 [с. 80-92], 13 [с. 147-148], 15 [с. 201-224], 17 [с. 187-214].

Тема 7. Монополія

Сутність та характерні ознаки монополії. Бар'єри для входження на монополійний ринок: адміністративні, структурні та стратегічні. Ринкова влада: зміст, ознаки та джерела. Індекс Лернера. Природна монополія. Монопсонія. Двостороння монополія.

Рівновага монополії у короткостроковому та довгостроковому періодах: економічна, аналітична та графічна інтерпретація. Вплив цінової еластичності попиту на поведінку монополії. Стратегії монополістичного ціноутворення: максимізація прибутку, хижацьке ціноутворення, цінова дискримінація. Види та ступені цінової дискримінації. Пропозиція фірми-монополіста.

Соціально-економічні наслідки монополії. Порівняльний аналіз монополії та досконалої конкуренції. Втрати суспільного добробуту від монополії.

Державне антимонопольне регулювання: сутність, об'єкти, принципи, напрями. Державне регулювання природної монополії. Конкурентна політика держави.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 311-364], 2 [с. 59-66], 3 [с. 212-240], 5 [с. 190-209].

Додатковий: 6 [с. 366-399], 8 [с. 9-178], 9 [с. 260-287], 10 [с. 93-99], 13 [с. 152], 14 [с. 181-288], 15 [с. 225-254], 16 [с. 3-292], 17 [с. 215-234, 255-274].

Тема 8. Монополістична конкуренція

Сутність та основні риси ринку монополістичної конкуренції. Диференціація продукту.

Короткострокова рівновага фірми в умовах монополістичної конкуренції (економічна, аналітична та графічна інтерпретація). Стратегії фірми в умовах монополістичної конкуренції у короткостроковому періоді: максимізація прибутку (сукупний та граничний підходи), беззбитковість, мінімізація збитків та закриття. Довгострокова рівновага фірми в умовах монополістичної конкуренції.

Сутність та передумови розвитку нецінової конкуренції. Поглиблення диференціації продукту: позитивні та негативні наслідки. Вплив реклами на обсяги виробництва та витрати. Економічна доцільність реклами.

Суспільна ціна монополістичної конкуренції. Порівняльний аналіз з ринком досконалої конкуренції та монопольним ринком. Виробнича, розподільча та адаптивна ефективність в умовах монополістичної конкуренції.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 365-383], 2 [с. 67-72], 3 [с. 256-269], 5 [с. 210-213].

Додатковий: 10 [с. 105-115], 13 [с. 148-150], 15 [с. 255-264], 17 [с. 235-243].

Тема 9. Олігополія

Сутність та характерні ознаки олігополії. Причини виникнення та економічний зміст олігополії. Види олігополії. Показники ринкової концентрації (коефіцієнт концентрації та індекс Херфіндаля-Хіршмана).

Поняття стратегічної поведінки. Аналіз олігополії з використанням теорії ігор. Дилема в'язнів. Методи знаходження оптимального рішення у грі через матрицю вигадів. Одно- та багатоперіодна гра.

Кооперативні моделі олігополістичного ціноутворення: картель (поняття, умови виникнення, причини нестійкості, чинники, що полегшують збереження картелю), лідерство в цінах та інші види узгоджених дій. Критерії В. Феллнера. Політика держави щодо протидії антиконкурентним узгодженим діям.

Некооперативні моделі олігополістичного ціноутворення: модель «ламаної кривої попиту», модель Курно, модель Штакельберга, модель Бертрана, цінова війна. Рівновага Неша.

Х-ефективність, ефективність розподілу ресурсів та динамічна (адаптивна) ефективність в умовах олігополії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 384-447], 2 [с. 73-79], 3 [с. 241-255], 5 [с. 214-233].

Додатковий: 6 [с. 409-464], 10 [с. 100-104], 13 [с. 214-215], 15 [с. 264-284], 16 [с. 3-292], 17 [с. 244-254].

Тема 10. Попит на ресурси. Ринок праці

Зміст та особливості ринку ресурсів. Взаємозв'язок ринку продукту та ринків ресурсів. Похідний попит. Гранична дохідність ресурсу: економічна, аналітична та графічна інтерпретація. Попит на продукт та попит на ресурс.

Вплив структури ринку продукту на похідний попит. Чинники, що впливають на похідний попит. Цінова еластичність попиту на ресурс та чинники, що впливають на неї.

Граничні витрати фірми на ресурс (граничні факторні витрати). Рівновага фірми на ринку ресурсів. Порівняння граничної доходності ресурсу та граничних факторних для одно- та багатофакторної виробничої функції. Правило максимізації прибутку фірми на ринку

ресурсів. Рівновага фірми на ринку ресурсів в умовах досконалої конкуренції та монопсонії.

Праця як фактор виробництва. Характеристика ринку праці. Обґрунтування рішення про найм. Формування індивідуального та ринкового попиту на працю.

Обґрунтування вибору працівника між працею та відпочинком: інструментарій ординалістської теорії корисності. Реакції працівника на зміну заробітної плати, оподаткування тощо. Крива індивідуальної пропозиції праці. Ефекти доходу та заміщення на кривій індивідуальної пропозиції праці. Особливості ринкової пропозиції праці.

Попит і пропозиція на ринку праці в умовах досконалої конкуренції та монопсонії. Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат на виробництво. Рівновага на ринку праці за умов досконалої та недосконалої конкуренції.

Контроль профспілок над пропозицією робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці. Три способи підвищення заробітної плати з боку профспілок: сприяння збільшенню попиту на робочу силу, сприяння зниженню пропозиції робочої сили (закритий тред-юніонізм), встановлення мінімальної заробітної плати (відкритий тред-юніонізм). Ефект безробіття.

Трансфертний дохід та економічна рента: аналітична і графічна інтерпретація. Економічна рента, що виникає при наймі робочої сили. Поняття квазіренти, її складові та графічна інтерпретація.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 448-504], 2 [с. 80-86, 93-99], 3 [с. 270-296], 5 [с. 234-243].
Додатковий: 6 [с. 400-408], 10 [с. 116-130], 13 [с. 244], 15 [с. 285-299], 17 [с. 319-342].

Тема 11. Ринки капіталу, землі та інформації

Капітал як ресурс тривалого використання. Форми капіталу. Товари виробничого призначення.

Споживання та інвестиції. Вибір у часі. Модель міжчасового споживчого вибору Фішера. Гранична норма міжчасової переваги (MRTP). Міжчасова бюджетна лінія. Співвідношення між поточним і майбутнім споживанням. Оптимальний міжчасовий вибір споживача. Вплив зміни ставки відсотку на міжчасовий вибір. Позика та кредит. Аналіз поведінки кредиторів та позичальників.

Процентна ставка: номінальна та реальна. Поняття поточної та

майбутньої вартості. Дисконтування. Пропозиція індивідуального капіталу. Ефекти доходу та заміщення. Крива ринкової пропозиції капіталу. Інвестиційний попит. Рівновага на ринку капіталу в умовах досконалої конкуренції та монополії. Чиста дисконтована вартість капіталу. Внутрішня норма прибутку.

Ринок землі. Земля як виробничий ресурс. Особливості формування пропозиції землі (абсолютно нееластична пропозиція). Попит на землю: сільськогосподарського призначення та несільськогосподарського призначення. Чинники, що впливають на попит на землю. Земельна рента. Диференційна рента та механізм її виникнення. Орендна плата та її структура. Ціна землі як дисконтована вартість.

Інформація як економічне благо та економічний ресурс. Види інформації.

Попит та пропозиція на ринку інформації. Чинники, що визначають попит на інформацію. Крива попиту на інформацію. Повнота інформації. Структура витрат на інформацію. Пропозиція інформації. Крива пропозиції. Методи ціноутворення на інформацію.

Асиметрична інформація на ринку та її наслідки. Дисперсія цін. Модель «пастка для туриста». Вплив асиметричної інформації на якість товару та ціну у дослідженні лауреата Нобелівської премії Дж. А. Акерлофа (модель «лимонів»). Моральний ризик. Несприятливий відбір. Розділова та нерозділова рівновага на ринках з ознаками інформаційної асиметрії. Сигналізування. Оманлива реклама. Стандартизація та сертифікація. Механізми послаблення дії асиметричної інформації у концепції ринкових сигналів лауреата Нобелівської премії Майкла Спенса.

Вплив широкомасштабного вторгнення росії в Україну на ринок ресурсів. Вплив санкцій на світовий ринок енергоресурсів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 505-573], 2 [с. 87-92], 3 [с. 297-311], 5 [с. 244-254].

Додатковий: 6 [с. 167-212], 8 [с. 179-206], 10 [с. 131-139], 12 [с. 14-23], 13 [с. 17, 46-49], 15 [с. 300-310], 17 [с. 381-417].

Тема 12. Загальна рівновага та «провали» ринку

Часткова рівновага: споживача, виробника, рівновага в обміні. Загальна рівновага. Ефект зворотного зв'язку. Покращання за Парето. Парето-ефективність.

Економіка чистого обміну. Ефективність в обміні. Скринька Еджворта для обміну. Крива контрактів. Крива споживчих можливостей (крива можливих корисностей). Оптимум Парето у споживанні.

Ресурсна скринька Еджворта. Крива виробничих контрактів. Парето-оптимальний розподіл ресурсів. Крива виробничих можливостей (трансформаційна крива) економіки. Гранична норма трансформації. Крива суспільної байдужості. Умова ефективного розміщення ресурсів

Економіка добробуту. Теореми добробуту. Критерії оцінки динаміки добробуту: компенсаційний критерій Парето, критерій Калдора-Хікса, критерій Скітовські, критерій Самуельсона. Ефективність та справедливість. Концептуальні підходи до проблеми справедливості: егалітарний, утилітарний, роулзівський та ліберальний. Внесок лауреатів Нобелівської премії (К. Ерроу та Дж.Хікса, Ж. Дебре) у розвиток теорії економічної рівноваги та теорії добробуту.

Поняття та властивості суспільних благ. Неможливість виключення зі споживання. Неконкурентність у споживанні. Неподільність пропозиції. Проблема фрірайдерства. Відмінності між приватними благами спільного користування та суспільними благами

Типологія суспільних благ. Чисті суспільні блага та змішані (квазісуспільні) суспільні блага. Модель клубного блага Дж. Б'юкенена. Перенавантажені (альменде) блага. Трагедія общин (спільнот).

Індивідуальний попит на суспільне благо. Гранична готовність до платежу. Механізм формування ринкової кривої попиту на суспільне благо. Ефективний обсяг випуску суспільного блага. Правило Самуельсона. Умови досягнення оптимального обсягу надання суспільного блага за П. Самуельсоном.

Умови приватного забезпечення колективних благ за М. Олсоном. Посередництво держави у виготовленні суспільних благ. Механізми забезпечення надання суспільного блага в моделях прямої та представницької демократії. Модель Ліндаля. Податок Кларка — Гровза.

Неспроможність («провали») ринку: економічний зміст та причини. Монополія. Інформаційна асиметрія. Зовнішні ефекти. Суспільні блага.

Економічний зміст та види зовнішніх ефектів (екстерналій). Сутність та форми прояву зовнішніх ефектів. Класифікація зовнішніх ефектів: за характером впливу на інших господарських суб'єктів (позитивні, негативні), за сферою прояву (виробничі, споживчі), залежно від взаємного спрямування дії (односторонні та перехресні), за

просторовою локацією (загальні та спіловери), залежно від відносних рангів суб'єктів.

Моделювання механізму дії зовнішніх ефектів, їх впливу на ринки і діяльність інших економічних суб'єктів. Суспільні та приватні витрати / вигоди. Граничні зовнішні витрати як різниця між граничними суспільними витратами та приватними суспільними витратами.

Інтерналізація зовнішніх ефектів. Злиття. Корируючі податки та субсидії за А. Пігу. Теорема Коуза-Стіглера. Роль специфікації прав власності в умовах ненульових трансакційних витрат. Теорема Р. Познера. Адміністративні заборони. Роль ринку та держави у зниженні зовнішніх ефектів. Визначення ефективного рівня викидів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 574-654], 2 [с. 100-103], 3 [с. 312-334], 5 [с. 255-292].

Додатковий: 6 [с. 465-574], 7 [с. 34-39], 10 [с. 139-148], 13 [с. 135-145, 236-237, 246], 17 [с. 275-319].

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Основний

1. *Базилевич В. Д., Ігнатюк А. І., Слухай С. В., Базилевич К. С. Мікроекономіка: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Знання, 2008. 679 с.¹*
2. *Гриценко О.Г., Вертелева О.В. Квіцинська Н.В. Мікроекономіка. Практикум. Навчальний посібник. К.: КНТЕУ. 2015. 107 с.*
3. *Гронтковська Г.Е., Косік А. Мікроекономіка. Практикум. Навчальний посібник. 3-тє вид., доповнене. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 418 с.*
4. Мартин О. М. Мікроекономіка: теорія, тести, задачі. Частина І: навчальний посібник. Львів : ЛДУ БЖД, 2021. 271 с.²
5. Мікроекономіка: Навч. посібник / Н. М. Каменева, М. В. Косич, О. Ю. Александрова та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 305 с.

Додатковий

6. *Веріан Гел Р. Мікроекономіка: проміжний рівень. Сучасний підхід: Підручник. Пер. з англ. 6-те вид. К.: Лібра, 2006. - 630с.*
7. Вертелева О.В. Національна оборона як суспільне благо та особливості його відтворення в Україні. Економіка та держава. 2018. № 1. С. 34–39. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3949&i=5>
8. *Герасименко А.Г. Ринкова влада: джерела, масштаби, наслідки: монографія / А.Г. Герасименко. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. - 600 с.*
9. *Державне антимонопольне регулювання / В.Д. Лагутін, Ю.І. Боровик, О.В. Вертелева та ін.; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 480 с.*
10. Курс мікроекономіки: навчальний посібник для студентів спеціальностей «Економіка», «Облік і оподаткування», «Менеджмент», «Маркетинг», «Підприємство, торгівля та біржова діяльність» / За ред. С.І. Архієреєва. – Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2019. – 156 с.
11. Полуяктова О.В. Навчальний посібник «Економіка» (курс мікроекономіки). Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського, 2019. – 202 с.
12. Свистільник В. Інструменти інформаційної асиметрії на ринках споживчих товарів та послуг. Вісник Київського національного

¹Курсивом позначено видання, наявні в бібліотеці ДТЕУ

² Підкресленням позначено джерела, наявні у відкритому доступі в мережі інтернет або доступні на внутрішніх он-лайн ресурсах ДТЕУ

- торговельно-економічного університету. 2018. № 4. С. 14-23. -URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2018/04/3.pdf>
13. Слухай С.В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки / С.В. Слухай. – 2-ге вид., переробл. і доп. - К.: Аграр Медіа Груп, 2015. - 374 с.
 14. Управління у сфері економічної конкуренції: навчальний посібник Том 1 / В.Д. Лагутін, А.Г. Герасименко, Л.С. Головка та ін.; за заг. ред. А.Г. Герасименко. К.: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2016. 448 с.
 15. Curtis D. and Irvine I. Principles of Microeconomics. An Open Textbook. 2020 – A (CC BY-NC-SA). 456 p. URL: https://laecon1.lyryx.com/textbooks/CURTIS_PRIN_MIC_1/marketing/CI-Principles-of-Microeconomics-2020A.pdf
 16. Kreps D. M. Microeconomics for Managers, 2nd Edition. Princeton University Press, 2019. 520 p. URL: <https://libro.eb20.net/Reader/rdr.aspx?b=96315227>
 17. Greenlaw, S.A. and Shapiro, D. Principles of microeconomics. 2-nd ed. Houston: OpenStax. Rice University, 2011. 581 p. URL: <https://assets.openstax.org/oscms-prodcms/media/documents/Microeconomics2e-OP.pdf>